

Judici i variants (II)

(ALDC, VIII, 1808. Un *judici*)

Deixem per a un altre enunciat el tractament de la palatal inicial (mapa 1142) i en aquest analitzarem la resta de canvis, a més de la distribució lèxica.

Judici, “coneixement d’una causa en què el jutge ha de pronunciar la sentència” (DIEC), deriva del llat. *JUDICIUM* que, amb tractament mig savi, va donar *judici*, amb les var. *juici* 69, 130-132, 136, 137 i, amb interdental, *jui*[θ]i 132, 134, 138, 139, totes dues amb pèrdua de la dental intervocàlica; *jodici* 73, 76, 118, per l’alternança [u]/[o] davant *i* tònica. En canvi, el tractament popular del mot llat. va desembocar en *juí* (s. XIII) a través de **ju[ð]i*[z]i < **ju[ð]i*[ð]i, amb una [ð] que tendia a desaparèixer, i amb aquestes var.: *j[w]i* 163, 172, *juïc* 188, amb reforç consonàntic, com el de *juít* 167; *joi* 150, 163, 164, 166, 179, 190, per l’alternança [o]/[u] davant *i* tònica, *joui* 179, per inserció de l’antihiatàtica [w], com en *ouir* ‘oir’ (veg. Martines, 2000: 88-95); *jollí* 165, amb una palatal relaxada per l’afinitat de [j] = [ɟ]. No s’ha enregistrat cap cas de *jui*, com passa en cat. ant. i algun fòssil dialectal, amb

desplaçament de l’accent a la vocal anterior, com el de *homeii* > *homèi*.

La major part de sinònims són de procedència externa, com [ɧ]*uicio* ([ɧ]*ui*[θ]*io*), semiadaptat en [ɧ]*uissio* 94, 106, *txuissio* 87 (cf. Veny, 1993 a i 1994), *procés* i *jutjament* (← fr. *procès*, *jugement*), *dibatiment* 85 (← it. *dibattimento*). En canvi, *causa* 84 (< CAUSA) i *jutjament*, de la loc. 92, der. de *jutjar* (< *JUDĬCARE*), tenen segell genuí.

Esmentem alguns mots relacionats d’una manera directa o indirecta amb l’enunciat: *pleit* 4, 8, 10, 11, 44, *plei* 7, 9, *pleidejar* 7; *jutjat* 86, *jusgat* 187 (← cast. *juzgado*), *jutjar* 18, 90; *sentència* 20, 72; *atestat* 104; *munta* ‘multa’ 78, amb propagació de la nasal; *ragon* ‘raó’ 87, 94.

Tant *judici* com *juí* apareixen en la llengua antiga, escorant-se *juí* actualment al val. i *judici* als parlars principatins i bal., mentre que els forans [ɧ]*uicio*, *procés* i *dibatiment* han substituït aquells mots genuïns.

Són mots normatius *judici*, *juí*, des del DOrt, 1917; *jutjament*, *causa*, *procés*, des del DG₁, 1932.

